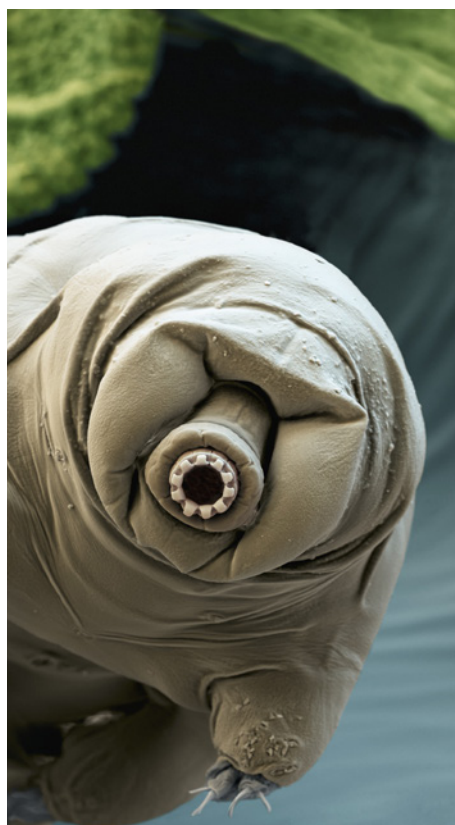

Lesekroken

AV TUVA BJØRKVOLD, FORFATTER, RESSURSLÆRER
FOR NYSGJERRIGER OG HØGSKOLEKTOR I
NORSK VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Fasit «Fleip eller fakta»

Setning	Fleip	Fakta
1	x	
2		x
3		x
4	x	

FOTO: SPL/SCANPIX

Visste-du-at-plakater

Undervisningsopplegg til artikkelen «Dyret som ikke er helt seg selv» og «Helt vilt!» i Nysgjerriger nr. 2–2016

Sprø, overraskende og spennende fakta, såkalte fun-facts, kan virke motiverende på lesingen. En får lyst til å få vite mer, og vil gjerne lese om bakgrunnen for fakta som er presentert. En måte å arbeide med fun-facts på er å lage visste-du-at-plakater.

Visste-du-at-plakater presenterer én faktaopplysning fra en artikkel på en interessant måte. Språket skal være tilpasset leseren. Det samme skal skrift, illustrasjon og layout. Faktaopplysningen gjøres om til et spørsmål som starter med «Visste du at ...?».

Eksempel: Første setning i brødteksten er: «Vi mennesker arver DNA-et vårt fra foreldrene våre.» For å lage fun-fact gjør vi fakta om til et spørsmål, med overskriften Visste du at ...: «Visste du at ... du har DNA fra foreldrene dine?»

Elevene skal nå lage egne Visste-du-at-plakater. Del klassen i to. Den ene halvparten lager Visste-du-at-plakater til «Dyret som ikke er helt seg selv», den andre halvparten lager plakater til «Helt vilt!». Hver elev må lage minst én plakat, men de kan gjerne lage flere. De skal finne en interessant faktaopplysning, og omforme den til et Visste-du-at-spørsmål.

Når en fortellende setning skal gjøres om til et spørsmål, er det ofte lettere å løsrive seg fra formuleringen i artikkelen. La elevene tenke over hvordan de bør skrive, illustrere og utforme plakaten så den vekker oppmerksomhet og fanger leseren. Elevene kan lage Visste-du-at-plakatene enten for hånd på et halvt A4-ark eller digitalt på datamaskin eller nettbrett.

Presenter plakaten for den andre halvdel av klassen, for eksempel i grupper på fire eller seks. Da har elevene et publikum som ikke kjenner teksten. Når alle har presentert Visste-du-at-plakatene, kan elevene jobbe videre med oppgavene.

Om Nysgjerriger og Lesekroken

Nysgjerriger er Norges forskningsråds tilbud til alle elever og lærere på 1.–7. trinn. Vitenskapsmagasinet Nysgjerriger, nettstedet nysgjerriger.no, konkurransen Årets Nysgjerriger og ulike lærertilbud er viktige deler av virksomheten. Les mer på nysgjerriger.no

Med Lesekroken gir Nysgjerriger tips til hvordan artiklene i bladet kan brukes til å øke elevens lesekompetanse i alle fag. Les mer på nysgjerriger.no/lesekroken

Av Tuva Bjørkvold

Oppgaver til «Dyret som ikke er helt seg selv» og «Helt vilt!»

1. Visste-du-at-plakat?

Jobb enten med «Dyret som ikke er helt seg selv» eller «Helt vilt!».

- Lag en Visste-du-at-plakat med én faktaopplysning fra artikkelen. Fang leseren med layout, skrift, illustrasjon og innhold.
- Presenter plakaten for noen som jobbet med den andre artikkelen.

2. Fleip eller fakta

- Les setningene. Kryss av for fleip eller fakta.
- Finn beviset for at setningen er fleip eller fakta, i artiklene.
- Sammenlikn svarene med en annens.

Setning	Fleip	Fakta
1 Alle dyr får DNA bare fra foreldrene sine.		
2 Det er mulig å blande DNA fra sopp med DNA fra dyr.		
3 Det finnes villsvin i norske skoger nå.		
4 Villsvin kalles villsvin fordi de jager andre dyr.		

3. Detektivlesing

- Omtrent hvor mange ganger er bjørnedyret på bildet forstørret?
- Hvorfor kalles bjørnedyret «et av verdens tøffeste dyr»?
- Hva er forskjellen på villsvin og tamgris?

Bjørnedyret kan overleve nesten alt. Kanskje er det fordi det har fått arvestoff fra andre arter?

Vimennsker arver DNA-et vårt fra foreldrene våre. Det gjør andre dygg. Men bjørnedyret har fått med seg litt ekstra. Amerikanske forskere har funnet ut at mye av bjørnedyrets DNA kommer fra helt andre arter.

Tåler å tørke ut
Bjørnedyret er ikke mer enn en millimeter stort, men det er et av verdens aller tøffeste dyr. Det kan overleve nesten alt. Det tåler til og med å tørke ut!

DNA fra andre arter
Når bjørnedyret tørker ut, tror forskerne det skjer noe veldig rart. De tror DNA-et til dyret blir delt opp i mange bitte små biter. Likvel

overlever bjørnedyret. Når det endelig får vann på seg, legges disse bitene sammen DNA-bitene igjen. Noen ganger får det med seg litt DNA fra andre arter også. For eksempel fra alger, sopp eller bakterier.

Tuffere og tuffere
Forskere tror dette DNA-puslespillet kan være noe av grunnen til at bjørnedyret tåler så mye. De har fått med seg noe av det tøffeste DNA-et fra mange forskjellige arter. Bare de aller tøffeste bjørnedyrene overlever.

De leser DNA-et sitt videre til barna sine. De nye DNA-bitene også. Sånn blir bjørnedyrene tuffere og tuffere i generasjon etter generasjon.

Retningsadresse:
Nysgjerrigper, Norges forskningsråd
Postboks 564
NO-1507 Livøaker

Helt vilt!

For tusen år siden var det flokker med villsvin i Norge. Etter hvert forsvant de fordi alle jaktet på dem. Nå er villsvinene på vei tilbake i norske skoger.

TEKST: VERA MICHALSKA

I Norge er det lov å jakte på villsvin så lenge man vil. Det er fordi vi ikke skal ha villsvin i norske fjans. Grunnen er at villsvin ødelegger åkrene når de leter etter mat. Villsvin eter poteter og knoller og bruler høgstengene sine til å grave opp jorda.

Breder kontroll

I Sverige forsker de på hvordan man kan ha kontroll på villsvinene, selv om de er vilde. På 1980-tallet forsket man å holde dem unna åkrene med gjelder, men det var umulig. Villsvinene graver seg gjennom så lett som bare det.

Store tenner

Mange har forsket på å blande villsvin og tamsvin. Den grisen vil ha de store tennene opprinnelig fra villsvin. Tamsvinene har store tenner, og slipper man dem fri, vokser tennene ut og blir store, sånn som hos villsvin.

Flokking

Villsvin er veldig sky. De lever i flokk og passer på hverandre. De går sjelden til angrep. Hvis de blir reddet, løper de og gjemmer seg.

